

Knipsel vanaf: <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/de-impact-van-voorschoolse-educatie>

Voorschoolse educatie van hoge kwaliteit wordt wereldwijd als een van de meest effectieve onderwijsinterventies beschouwd. Wat is het, voor wie, en welke doelen worden er mee nagestreefd?

Wat zijn de effecten van voorschoolse educatie op de ontwikkeling van kinderen? En welke kenmerken dragen bij aan de effectiviteit, zoals de startleeftijd en de kwaliteit van het ontwikkelingsgerichte programma? In dit overzicht uit onderzoek komt zowel het Nederlandse als het internationale perspectief aan bod. Vooral Amerikaans en Engels onderzoek laat zien dat hoogkwalitatieve voorschoolse educatie van grote en blijvende invloed is op de ontwikkeling van doelgroepkinderen. De positieve effecten werken door tot in de volwassen leeftijd. Nederlands onderzoek laat vooralsnog bescheiden resultaten zien op de korte termijn.

Wat is voorschoolse educatie?

Voorschoolse educatie is een doel- en ontwikkelingsgericht aanbod in de kinderopvang of peuteropvang voor jonge kinderen met behulp van een daarvoor speciaal ontwikkeld programma. In Nederland is dit educatieve aanbod vooral bedoeld voor de stimulering van de cognitieve, sociaal-emotionele en motorische ontwikkeling van doelgroepkinderen. De doelgroep van voorschoolse educatie zijn kinderen die opgroeien in minder gunstige sociale, culturele en economische omstandigheden, en die daardoor een risico hebben op (beginnende) onderwijsachterstanden.

(Pianta et al., 2012). Iedere gemeente hanteert eigen criteria voor het vaststellen van de doelgroep, bijvoorbeeld een laag opleidingsniveau van ouders of migratieachtergrond. Landelijk gezien gaat het om ongeveer 15 procent van alle peuters. Van deze groep volgt naar schatting 83 procent voorschoolse educatie (Ministerie van SZW & Ministerie van OCW, 2020). vanaf ongeveer 2 à 2,5 jaar, tot het moment dat ze naar de basisschool gaan.

Voorschoolse educatie is onderdeel van het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid en wordt (deels) door de overheid gefinancierd. Sinds 1 augustus 2020 kunnen doelgroepeuters (minimaal) 960 uur voorschoolse educatie volgen. Dit komt meestal neer op vier dagdelen van vier uur per week gedurende 40 weken per jaar (Jepma et al., 2021). Jepma, IJ., Van Esch, R., m.m.v. E. Donkers, De Geus, W., & Schuurman, T. (2021). [Monitor implementatie en besteding gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid. Meting 2: aanbod 960 uur, inzet pedagogisch beleidsmedewerker en financiën gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid / voorschoolse educatie](#). Utrecht: Sardes/Oberon.

Voorschoolse educatie is onderdeel van voor- en vroegschoolse educatie (vve), wat inhoudt dat het voorschoolse aanbod idealiter ook een vroegschoolsvervolg heeft in groep 1 en 2 van de basisschool.

Welke doelen worden met voorschoolse educatie nagestreefd?

Het belangrijkste doel van voorschoolse educatie is dat doelgroepkinderen met een goede start in groep 1 van de basisschool kunnen beginnen. Meer precies gaat het om het ontwikkelen van kennis en vaardigheden op het gebied van onder meer fonemisch bewustzijn, taalbegrip, woordenschat, rekenkundige concepten en handelingen, sociaal-emotioneel gedrag en zelfregulatie.

Doelen vanuit het perspectief van de ouders zijn het bevorderen van de arbeidsparticipatie (van vooral moeders) en het stimuleren van de betrokkenheid van ouders bij de ontwikkeling van hun kinderen, in het bijzonder de kwaliteit van de relaties en talige interacties tussen ouders en kinderen in de thuissituatie.

Bredere maatschappelijke doelen zijn het bevorderen van gelijke kansen voor de doelgroep, zoals het verkleinen van de kloof in onderwijsprestaties tussen kinderen van hoog- en laagopgeleide ouders en het verzachten van de gevolgen van armoede (Ministerie van OCW, 2010; Ministerie van OCW, Besluit basisvoorwaarden kwaliteit voorschoolse educatie, 7 juli 2010, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0027961/2020-08-01/#Artikel5>

OECD, 2018). OECD (2018). [Final draft TALIS starting strong survey 2018 conceptual framework](#).

Wat is het belang van voorschoolse educatie?

Kinderen ontwikkelen zich in de eerste levensjaren razendsnel. Ervaringen die kinderen in die periode opdoen, vooral in sociale en talige interacties met volwassenen (in de eerste plaats ouders, maar ook professionals in voorschoolse voorzieningen) zijn bepalend voor de verdere ontwikkeling. De vroege kindertijd is daarmee zowel een bron van grote kansen als een bron van aanzienlijke risico's (Shonkoff, 2011). Shonkoff, J. P. (2011). [Building a foundation for prosperity on the science of early childhood development](#). *Pathways Winter*, 11-15.

Daarom wordt in het onderzoek naar de effecten van voorschoolse educatie vaak een voorbehoud gemaakt: alleen voorschoolse educatie van hoge kwaliteit heeft de gewenste effecten. Voorschoolse educatie van minder goede kwaliteit kan minder of zelfs negatieve effecten hebben voor zeer jonge kinderen (Barnett, 2011; Barnett, W. S. (2011). Effectiveness of Early Educational Intervention. *Science*, 333(6045), 975-978.

Melhuish et al., 2015). Melhuish, E., Ereky-Stevens, K., Petrogiannis, K., Penderi, A. E., Rentzou, K., Tawell, A., Slot, P., Broekhuizen, M., & Leseman, P. (2015). [A review of research on the effects of Early Childhood Education and Care \(ECEC\) upon child development](#). *Curriculum Quality Analysis and Impact Review of European Early Childhood Education and Care (ECEC)*.

Over tijd lijken de effecten af te nemen ('ze doven uit'). Maar ook hier geldt: hoe hoger de kwaliteit van de voorschoolse educatie, des te langer de effecten doorwerken in het leven van doelgroepkinderen die voorschoolse educatie hebben gevolgd.

Wat is de ontstaansgeschiedenis van voorschoolse educatie?

In de jaren zestig van de vorige eeuw is in de Verenigde Staten van Amerika een wetenschappelijke basis gelegd voor de aanpak van ontwikkelingsachterstanden bij jonge kinderen uit overwegend arme gezinnen (Yazejian et al., 2017). Yazejian, N., Bryant, D., Freil, K., Burchinal, M., & the Educare Learning Network (ELN) Investigative Team. (2015). *High-quality early education: Age of entry and time in care differences in student outcomes for English-only and dual language learners*. *Early Childhood Research Quarterly*, 32,* 23-39. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2015.02.002>

Midden jaren negentig van de vorige eeuw wordt ook in Nederland erkend dat ervaringen voor de start op school van belang zijn voor succesvolle schoolloopbanen van kinderen uit achterstandssituaties (Leseman & Van der Leij, 2004; Leseman, P. & Van der Leij, A. (2004). *Educatie in de vroege voorschoolse periode*. Baarn: HBUitgevers.

Meijnen, 2003). Meijnen, W. (red.) (2003). *Onderwijsachterstanden in basisscholen*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

Er komen pilots met twee vve-programma's: [Kaleidoscoop en Piramide](#). Kaleidoscoop is door het NJi ontwikkeld en gebaseerd op het Amerikaanse High/Scope Perry Preschool Programma. Piramide is door het

Cito ontwikkeld.

Na een positieve evaluatie krijgen gemeenten vanaf 2000 financiële middelen van het Rijk om voor- en vroegschoolse educatie (vve) op grote schaal te bevorderen (Schonewille et al., 2000). Schonewille, B., Kloprogge, J. & Van der Leij, A. (2000). Kaleidoscoop en Piramide; een samenvattend eindrapport. Utrecht: Sardes.

De afgelopen jaren heeft voorschoolse educatie zich verder doorontwikkeld. Er zijn steeds grotere budgetten vanuit de overheid beschikbaar. Zo is er sprake van:

- professionalisering van personeel (bijv. geen vrijwilligers meer op de groep, aanvullende opleidings- en kwalificatie-eisen voor pedagogisch medewerkers als taalniveau 3F),
- kwaliteitsverbetering (inzet van pedagogisch beleidsmedewerkers / coach in de ve) en
- verruiming van het aantal uren voorschoolse educatie voor doelgroeppeuters (bijv. van 10 naar 16 uur per week).

Wat zijn de effecten van voorschoolse educatie?

Er is veel buitenlands bewijs - Nederlands onderzoek is vooralsnog minder omvangrijk en daardoor minder overtuigend (Fukkink et al., 2015) Fukkink, R., Jillink, L., & Oostdam, R. (2015). [Met de blik op de toekomst. Een meta-analyse van de effecten van vve op de ontwikkeling van kinderen in Nederland.](#) Amsterdam: Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding Hogeschool van Amsterdam / HvA Publicaties.

- dat voorschoolse educatie van hoge kwaliteit gunstig is voor de ontwikkeling van kinderen. Dit geldt met name voor doelgroepkinderen (Meunnig et al., 2011; Meunnig, P., Robertson, D., Johnson G., Campbell, F., Pungello, E. P., & Neidell, M. (2011). The effect of an early education program on adult health: The Carolina Abecedarian Project randomized controlled trial. *American Journal of Public Health*, 101(3), 512-516. <https://ajph.aphapublications.org/doi/abs/10.2105/AJPH.2010.200063>

Pianta et al., 2012; Pianta, R. C. (Ed.), Barnett, W. S., Justice, L. M., & Sheridan, S. M. (ass. Eds.) (2012). *Handbook of early childhood education*. New York/London: The Guilford Press.

Reynolds et al., 2003; Reynolds, A. J., Wang, M. C., & Wahlberg, H. J. (Eds.) (2003). *Early childhood programs for a new century*. Washington. DC: Child Welfare League of America.

Sparling et al., 2019; Sparling, P., & Meunier, K. (2019). Abecedarian: An early childhood education approach that has a rich history and a vibrant present. *International Journal of Early Childhood*, 51(1), 207-216. <https://doi.org/10.1007/s13158-019-00247-2>

Vandell et al., 2010). Vandell, D., Belsky, J., Burchinal, M., Steinberg, L., Vandergrift, N., & NICHD Child Care Research Network (2010). [Do effects of early child care extend to age 15 years? Results from the NICHD study of early child care and youth development.](#) *Child Development*, 81(3),

737-756.

De reden? Door deel te nemen aan voorschoolse educatie worden doelgroepkinderen blootgesteld aan een rijkere ontwikkelingsstimulering dan in de thuissituatie, en dat heeft een compenserende werking. Doelgroepkinderen kunnen zo beter hun volle potentieel benutten. Niet-doelgroepkinderen groeien vaak al op onder betere opvoedingsomstandigheden. Zij profiteren daarom minder van een centrumgericht ontwikkelingsprogramma.